

Andrzej F. Dziuba

"Odnowa i rozwój polskiej teologii moralnej po soborze watykańskim II", Marek Niedźwiecki, Kraków 2002 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 42/1, 198-201

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

a także konkretne osoby. Czasem zatem jakby na korzyść psychologii pomniejszona zostaje zwłaszcza kategoria teologiczna jego rozeznania oraz praktykowania, a więc sakramentalna.

Zauważa się, że jednak w całości studium G. Sovernigo zbyt mało i twórczo wybrzmiewa nauczanie Kościoła, a zwłaszcza Jana Pawła II i czasu jego pontyfikatu (s. 67, 89). Co prawda w zakresie psychologii jest ono nadal zbyt minimalne, co wydaje się jednak w pełni zrozumiałe. W tym kontekście współcześnie wydaje się, że kolejną sferą sugerowaną dla badań naukowych teologii moralnej, które z pewnością w szerszej niż dotąd formie wejdą w nauczanie Kościoła, jest właśnie ta problematyka. Oczywiście, winny one jednak zawsze przybierać bardziej kategorie antropologiczne, tak filozoficzne jak i teologiczne, a mniej akceptacje takich czy innych szkół psychologicznych.

Szkoda, że na końcu książki nie zamieszczono oddzielnego wykazu bibliografii, którą wykorzystano i przywołano w pracy.

Ciekawym zabiegiem dydaktycznym jest pięć specjalnych tabel, które graficznie przybliżają poruszaną tematykę psychologiczno-teologiczną (s. 14, 41, 44, 65, 73). Pozwalają one m.in. na ukazanie spotkania i zależności tych sfer osobowych. Taka zaś forma jest jakby bardziej oczywista niż tylko same sformułowania słowne.

Warto dodać, że książka ta stanowi swoistą kontynuację wcześniejszej publikacji: *Senso di colpa, peccato e confessione* (2001), która podejmowała bardziej aspekty psycho-pedagogiczne sakramentu pokuty. Obecne dzieło to jakby druga jego część, pogłębiająca tym razem aspekty psychologiczne i w pewnym sensie antropologiczne głównych bohaterów celebracji sakramentu pokuty i pojednania, a więc spowiednika i penitenta.

Oto do czytelników trafiło ważne opracowanie dotyczące sakramentu pokuty i pojednania. Przystępny język oraz forma przekazu zdają się potwierdzać czytelność książek G. Sovernigo. Zapewne i ta praca będzie mieć kolejne wydania.

bp Andrzej F. Dziuba

Ks. Marek Niedźwiecki, *Odnowa i rozwój polskiej teologii moralnej po soborze watykańskim II*, Wydawnictwo UNUM, Kraków 2002, ss. 252.

Na przestrzeni całych dziejów ludzkich zagadnienia postaw etyczno-moralnych poszczególnych osób, a zwłaszcza teoretyczna analiza wokół nich stanowi specyfikę typową dla wszystkich kultur i religii. Rzeczywistość ta praktycznie oraz w codziennych realiach poddawana jest wielorakim przemianom i procesom, które są

uwarunkowane wieloma czynnikami, tak wewnętrznymi jak i zewnętrznymi. Nie mniej jednak zawsze ma miejsce odwoływanie się do pewnych fundamentalnych principów i najbardziej ogólnych zasad.

W chrześcijaństwie to zwłaszcza pytania z zakresu teologii moralnej. Także tu ta dyscyplina otwarta jest na realia codziennego życia wyznawców Jezusa Chrystusa mimo wierności fundamentalnym zasadom, które są także chrześcijańskim rozważaniem najbardziej podstawowych, naturalnych zasad wzajemnego współżycia i odnoszenia się do siebie samego.

Refleksja nad dynamizmem tych zjawisk, wręcz z natury, musi dotyczyć kwestii historycznych. Wpisane w nie są tak odnowa, jak i rozwój, choć czasem może mieć miejsce tak zastój, jak regres. Generalnie jednak odpowiedź wychylona jest ku przyszłości.

Oto ukazała się rozprawa doktorska ks. Marka Niedźwieckiego napisana na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Jana Kowalskiego. Poświęcona jest ona poszukiwaniom oraz przemianom polskiej teologii moralnej po Vaticanum II.

Całość książki otwiera przedmowa opatrzona tytułem: *Znaczący dorobek polskich teologów moralistów po soborze watykańskim II*, pióra Jana Kowalskiego (s. 5-7). Tytuł ten, jakby uprzedzająco wydaje opinię merytoryczną o tym, co ukazuje prezentowane studium.

Treściowo całość pracy otwiera wstęp, który zawiera m.in. podstawowe elementy formalne typowe dla rozpraw doktorskich (s. 9-15).

Przedsoborowa odnowa teologii moralnej to tytuł pierwszego rozdziału studium M. Niedźwieckiego (s. 17-42). Wskazano tu na niektóre próby odnowy tej dyscypliny w Kościele powszechnym oraz w Polsce.

Drugi rozdział opatrzony został tytułem: *Postulaty soborowe dotyczące odnowy teologii moralnej* (s. 43-64). Po ukazaniu tej dyscypliny w okresie przygotowań do soboru watykańskiego II, podano ogólną charakterystykę soborowych idei. Skoncentrowano się w końcu wokół szczegółowych wskazań moralnych w soborowych dokumentach.

Główne kierunki posoborowej odnowy teologii moralnej w Polsce omówiono w kolejnym rozdziale studium M. Niedźwieckiego (s. 65-127). To wskazanie na myśli przewodnie, a także przedmiot i metody posoborowej odnowy. Odnowa ta dotyczy jednak zwłaszcza treści zawartych w podręcznikach tego okresu. Dobrze, że wskazano tu także na idee ekumeniczne, które były tak wyraźnie inspirowane przez sobór.

Ostatni rozdział nosi tytuł: *Realizacja odnowy i rozwoju teologii moralnej w Polsce* (s. 129-201). Tu wskazano na polskich teologów moralistów oraz ich dorobek naukowy. Ważnym jest dorobek Sekcji Teologów Moralistów Polskich. Z kolei

ukazano problematykę podejmowaną w polskich publikacjach naukowych tego okresu. Wreszcie przeanalizowano stopnie i tytuły naukowe uzyskane w zakresie teologii moralnej.

Treściowo całość pracy zamyka zakończenie (s. 203-207).

Dodana z kolei bibliografia podzielona została na nauczanie kościelne i literaturę (s. 209-249). Całość książki zamyka spis treści (s. 251-252).

Autor prezentowanej rozprawy podejmuje stosunkowo szeroką próbę ukazania odnowy polskiej teologii moralnej po Vaticanum II. Jednocześnie zdaje się także wskazywać, iż przeżywa ona rozwój, a więc pozytywne przemiany. Zatem odnowa i rozwój, to jakby dwa elementy tego samego okresu wskazujące swymi sformułowaniami na pozytywną jego ocenę. Także sama treść prowadzonych omówień oraz analiz zdaje się to potwierdzać. Wydaje się jednak, iż założenie to słuszne w sensie szczegółowym, w wydania poszczególnych autorów czy ich publikacji, nie ma jednak wyraźnego i jednoznacznego potwierdzenia ogólnego, zwłaszcza w kontekście innych kręgów językowych czy kulturowych.

Jak słusznie wskazuje promotor *panoramę dokonań polskich teologów moralistów na wielu płaszczyznach ukazuje właśnie rozprawa ks. Marka Niedźwieckiego, dotycząca głównych kierunków posoborowej odnowy teologii moralnej w Polsce, jawiącej się w jej myślach przewodnich, jej przedmiocie i metodzie, w jej treściach i ideach ekumenicznych* (s. 7). To bardzo interesujące i zarazem oceniające wskazanie na zawartość treściową książki, a jeszcze bardziej na dynamiczne i ciągle aktualne procesy dokonujące się w polskiej teologii moralnej po Vaticanum II.

W myśli teologiczno-moralnej post Vaticanum II w Polsce wyraźnie dostrzega się szczególną inspirację pochodzącą z posługi oraz zwłaszcza nauczania papieskiego Jana Pawła II. To wielość różnorodnych dokumentów, przemówień czy katechez oraz listów. Nie można pominąć także dokumentów różnych dykasterii watykańskich tego okresu. Jest to jednak raczej recepcja treści, a mniej samego ducha przesłania nowej ewangelizacji. Dla życia Kościoła w Polsce jest to już ważnym i pozytywnym fenomenem teologicznym, z którego zdaje się wyrastają także konkretne fenomeny duszpasterskie i katechetyczne.

W swej bazie bibliograficznej *rozprawa czerpie z dorobku naukowego przede wszystkim polskich teologów moralistów oraz zachodnich, z nauki soboru watykańskiego II oraz papieży XX wieku. Nieobca jest jej literatura teologiczna i filozoficzna* (s. 15). Takie wskazanie autora może budzić wątpliwości. Zasadniczo nie wskazano choćby w stopniu proporcjonalnym na nauczanie polskich teologów moralistów pracujących poza granicami, np. w papieskich uczelniach rzymskich (np. E. Kaczyński, W. Mruk czy M. Nalepa). Także nie wskazano i innych polskich teologów moralistów pracujących naukowo w innych uczelniach Europy, Ameryki Północnej i Południowej czy Azji, lub publikujących z tej dziedziny. Idzie tu o wie-

lu autorów publikujących tak w języku polskim jak i w językach obcych. Nie uwzględniono także w stopniu wystarczającym publikacji teologów moralistów pracujących w Polsce, a publikujących w językach obcych.

Ks. prof. J. Kowalski wskazuje w przedmowie, że autor *zaznaja* też z *moralistami i ich publikacjami, z posiadanymi przez nich tytułami i stopniami naukowymi, z instytucją w jakiej działają (sekcja moralistów polskich). Tym samym wskazuje na ogrom ich dokonań, co podkreśla zebrana przez ks. M. Niedźwieckiego bibliografia* (s. 7). To kolejna pochlebna ocena promotora, która może jednak w głębszej analizie budzić pewne pytania czy wątpliwości. Dobór bowiem autorów oraz zakresu bibliografii jest bardzo selektywny i według trudnego do ustalenia klucza.

Trzeba docenić bardzo bogate przypisy. Są one faktycznie interesującym przeglądem różnorodnej twórczości za podejmowany okres badawczy. To jakby nieco inne, tj. na bieżąco prowadzone zestawienie bibliografii.

Duże wątpliwości budzi kryterium stosowania „por” czy jego brak w przypisach.

W bibliografii, a także w przypisach istnieje bardzo wiele wątpliwości, niejasności czy nieścisłości. M. in. brak określenia stron w pozycjach opublikowanych w dziełach zbiorowych (np. s. 214, 216, 221, 227, 236). Dość dziwne i zróżnicowane są opisy „Ateneum Kapłańskiego” (np. s. 210, 211, 212, 215, 216, 218, 221, 223, 224, 236, 237, 241, 243, 244, 247, 248). Często brak zastosowania cudzysłowów w opisie czasopism (np. s. 214, 215, 216, 222, 225, 226, 236, 239, 242, 246). Występują także inne dziwne opisy (np. s. 209, 210, 211, 214, 221, 225, 245).

Do polskich specjalistów w zakresie dziejów teologii moralnej trafiła zatem stosunkowo kompleksowa propozycja pochylenia się nad odnową i rozwojem polskiej teologii moralnej po Vaticanum II. Może ona być pewnym wprowadzeniem do dalsze badania, które są nadal oczekiwane, ale w formie prowadzonej w sposób bardziej kompleksowy i obiektywny. Oczywiście nie neguje to uprawnień autora do osobistych ocen czy opinii, decyzji czy wyborów, które jak zawsze są tylko subiektywnym rozeznaniem, ale winny one być w miarę uzasadnione czy określone przyjętymi kryteriami.

Zatem obraz polskiej teologii moralnej po Vaticanum II to nie tyle wybiórczy wykaz publikacji, i to różnego rodzaju. To także nie tylko obraz tytułów czy stopni naukowych uzyskanych przez poszczególnych moralistów. To też nie informacje o różnych strukturach akademickich czy seminaryjnych. Tutaj o wiele bardziej liczy się twórczy duch, wyrażający się szczególnie w posłudze Kościoła we współczesnym świecie, właśnie w płaszczyźnie teologiczno-moralnej, rozeznawanej tak teoretycznie jak i praktycznie, indywidualnie oraz społecznie.

bp Andrzej F. Dziuba